NOTE ETIMOLOGICE

DE

VICTORIA ZĂSTROIU

Șicli vb. IV. Este atestat în Moldova, Bucovina și prin Transilvania, cu sensul de 'a (se) îmbiba sau a (se) acoperi cu murdărie, mai ales cu substanțe unsuroase'. Cu acest înțeles a fost înregistrat în mai multe localități din jud. Suceava [1], într-o comunicare din Straja, același județ, și în două dicționare: DL [2] și DM. În alte izvoare [3] sensul se restrînge, referindu-se doar la părul oamenilor: 'a deveni slinos, lipicios'. De la acest verb s-au format și derivatele *șiclează* și *șiclit*, care circulă în aceleași zone. Dintre lucrările citate, numai în dicționarul lui A. Scriban găsim o referire etimologică; relația pe care o face autorul cu „clci" (de origine slavă) este neconvingătoare.

Etimonul verbului în discuție este *șiclu* (vezi mai jos), cuvînt care, pînă acum, nu a fost înregistrat în nici un dicționar românesc.

Șiclu s.n. Circulă prin Transilvania cu mai multe sensuri: 1. 'alunecuș, ghețuș' (Roșia, jud. Bihor) [4]; 2. 'pămînt alunecos, moale sau argilos' (în două comunicări din localitățile Baia și Corbești, jud. Arad); 3. 'murdărie care se depune pe sticle, oale etc.' (comuna Bonț, jud. Cluj) [5]; 4. 'lapoviță' (Sinnicolau Român, jud. Bihor) [6]. Etimonul acestui cuvînt este maghiarul *sikló* 'alunecos' [7].

Sensurile cuvîntului *șiclu* (la 3, relația de sens cu verbul este imediată) cît și ariile de circulație ale celor două cuvinte, care coincid în parte, explică derivarea lui *șicli* din *șiclu*.

Șiștár s.n. Cu sensul de 'unealtă asemănătoare cu compasul, folosită în rotărie', circulă în Banat și prin vestul Olteniei. A fost înregistrat de Ion Ionescu [8], de Sofronie Liuba și Aurelie Iana [9] și în localitatea Ghilad, jud. Timiș [10].

---

[1] *Lexic regional*, [I], [București], 1960, Editura Academiei R.P.R., p. 108.

[2] Folosim abrevierile din *Dicționarul limbii române* (DLR); informațiile privind circulația cuvintelor provin din fișierul acestui dicționar.

[3] S. Fl. Marian, *Vrăji, farmece și desfaceri*. Adunate de ... București, 1893, p. 178; August Scriban, *Dicționaru limbii românești*, Iași, 1939 s.v.

[4] *Atlasul lingvistic român* (în continuare ALR), serie nouă, vol. V, h. 1310/310.

[5] Petre Coman, *Glosar dialectal*, București, 1939, s.v.

[6] ALR, serie nouă, vol. III, h. 796/316.

[7] Cf. Eckhardt Sándor, *Magyar-francia szótár*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1958, p. 1868.

[8] *Agricultura română din județul Mehedinți*, *București*, Imprimeria Statului, 1868, p. 712.

[9] *Topografia satului și hotarului Măidan*, Caransebeș, 1895, p. 121.

[10] ALR, Partea a II-a, material nepublicat, ca răspuns la întrebarea 6681.

BDD-A1472 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Cuvîntul există și în DL și DM, în forma *sistar*. Această formă este însă eronată, fiind rezultatul unei transcrieri neinterpretate a cuvîntului, așa cum era dat de Ion Ionescu. În aceste două dicționare nu se indică nici o etimologie.

Etimonul lui *șiștar* este sîrbocroatul *šestar* 'compas' [11].

Șușău subst. Înseamnă *'măgară' (Stipa capillata).* Este înregistrat de Artur Gorovei și M. Lupescu [12], precum și în dicționarul lui Al. Borza [13]. Credem că trebuie pus în legătură cu maghiarul *susa* [14] *'cornaci' (Trapa natans).*

Șușmán s.m. Potrivit unei comunicări din Bucovina, însemna '(în organizarea administrativă mai veche a Bucovinei) membru în comitetul sătesc'.

Etimonul acestui cuvînt este germanul *Ausschussmann.*

Șușní vb. IV. Este înregistrat în Banat cu sensul de 'a ofta, a suspina'. Este consemnat cu acest sens de Emilian Novacoviciu [15] și în localitățile Șopotul Nou [16] și Borlovenii Vechi [17], ambele din jud. Caraș-Severin. Propunem ca etimon sîrbocroatul *šušnuti* 'a fremăta, a foșni' [18].

Șúștav, -ă adj. Cuvîntul circulă în Transilvania, prin Banat, Bucovina și Moldova cu sensul: '(despre oi) care are lînă puțină, cu fire scurte sau linse, fără ondulații'. A fost înregistrat într-o comunicare din Sîmboleni, jud. Cluj, precum și în alta din Ciocănești, jud. Suceava (în ambele comunicări cuvîntul apare în forma *șiștav*). A mai fost notat și în localitățile Gherman, jud. Timiș, Poiana Sibiului, jud. Sibiu și Runcu Salvei, jud. Bistrița-Năsăud [19]. Recent a fost înregistrat în comuna Feldru, jud. Bistrița-Năsăud [20]. Dicționarele nu înregistrează acest cuvînt, cu excepția dicționarului lui Tiktin, în care figurează într-un citat (pe baza unei comunicări din Moldova: *'oaie șiuștavă de lînă'*) utilizat la cuvîntul *șiștav*, pe care îl vom discuta mai jos.

Avînd în vedere semnificațiile deosebite și zonele de circulație diferite ale celor două cuvinte — *șiștav* și *șuștav* — ne aflăm, probabil, în fața a două cuvinte cu etimologii distincte. Pentru *șuștav* propunem ca etimon sîrbocroatul *šutav* înregistrat cu mai multe sensuri, printre care și acela de *'pleșuv, golaș'* [21].

Șútru s.n. Prin vestul Transilvaniei înseamnă *'spațiul cuprins între cuptor (sau sobă) și perete'*. Este înregistrat cu acest sens în localitățile Sînnicolau Român și Voivozi, jud. Bihor [22], precum și în comuna Girișu de Criș, același județ [23].

Credem că trebuie pus în legătură cu maghiarul *sutu*, variantă regională a lui *sut* [24], cu același sens. În ceea ce privește apariția lui *-r-* pe lîngă *t* (și *d*) cf. *mistreț, salátră, strafidă (zadră, bundră)* [25].

---

[11] Vezi Vuk Stef. Karadžić, *Srpski rječnik...*, Beograd, 1898, p. 866.

[12] *Botanica poporului român*, Folticeni, 1915, p. 90: *'năgara naltă se mai cheamă și șușău ori șușarcă'*.

[13] *Dicționar etnobotanic*, [București], Editura Academiei R. S. România, 1968, p. 165.

[14] Cf. Szinnyei József, *Magyar tájszótár*, [II], Budapest, 1897—1901, p. 446.

[15] *Cuvinte bănățene adunate de...*, Oravița, Tipografia Felix Weiss, I, 1925, p. 19.

[16] *Folclor din valea Almăjului*, în „Anuarul arhivei de folclor", Cluj—București, III, 1935, p. 72.

[17] ALR I, vol. I, h. 85/12 (este notat în forma *șusni*).

[18] Cf. Vuk Stef. Karadžić, *op. cit.*, p. 880.

[19] Vezi *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române*, V, Stîna, *păstoritul și prepararea laptelui*, Cluj, 1931 — ca răspuns la întrebarea 67.

[20] *Lexic regional*, II, București, Editura științifică, 1967, p. 77.

[21] Vezi I. I. Tolstoi, *Serbsko-horvatsko-russkij' slovar'*, Moscova, 1958, s.v.

[22] ALR II, vol. I, MN 146, 3877 bis/316, 325.

[23] *Lexic regional*, [I], p. 72.

[24] Cf. Szinnyei József, *op. cit.*, p. 449.

[25] Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II: *Rostirea*, [București], 1959, Editura Academiei R.P.R., p. 123.

BDD-A1472 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Švene s.n. Este înregistrat în comuna Lisa, jud. Braşov, cu sensul 'figură la dansul popular «fecioreasca»' [26]. O etimologie posibilă este germanul *schwenken* 'a schimba direcţia ; a se întoarce'.

Şiştav, şuşarnie, şuşcuri, şuşilă, şuşă

Aceste cuvinte regionale, ale căror etimologii sînt necunoscute sau neelucidate, sub aspect semantic sînt legate de noţiunea de 'a se usca, uscat, uscăciune etc.'

Şiştáv, -ă adj. Iniţial, cuvîntul circula numai în Muntenia şi Oltenia [27]. Cu sensul : '(despre boabele cerealelor) pipernicit, chircit, sec' sau '(despre ştiuleţi ori despre cereale) cu boabe pipernicite, chircite, seci' a intrat în limbajul de specialitate al agronomilor [28].

S-a menţinut însă şi ca termen regional cu circulaţie în Muntenia şi Oltenia, cu înţelesul '(despre oameni sau despre animale) firav, debil ; bolnăvicios'. Cu acest sens este consemnat de C. Rădulescu-Codin [29], în CADE, în revista „Ion Creangă" [30] şi de Mircea Tomescu [31]. A mai fost înregistrat din judeţele Olt şi Vîlcea de Ion Nijloveanu [32] şi din localităţile Săpata şi Costeşti, ambele din jud. Argeş, de D. Udrescu [33]. În unele dintre izvoarele citate, cuvîntul în discuţie a fost înregistrat în forma *şişcáv*, formă care în comparaţie cu *şiştáv* este mai apropiată de etimonul pe care-l vom propune. Dintre dicţionare, îl consemnează cu primul sens doar TDRG, SCRIBAN, D., DL şi DM. În CADE apar ambele sensuri. TDRG şi CADE nu dau nici o indicaţie etimologică. A. Scriban a propus ca etimon bulgărescul *шушнав* care înseamnă 'trupeş, corpolent, gras, obez', etimologie care a fost preluată de DM. Din punct de vedere semantic acest etimon nu se justifică. Propunem ca etimon bulgărescul *сушав* consemnat în dicţionarul lui Najden Gerov [34] cu sensurile 1. 'uscat, sec arid' şi 2. 'vlăguit, istovit, sfîrşit'. În ceea ce priveşte aspectul fonetic, se poate presupune înlocuirea grupului consonantic *şc*, neobişnuit în limba română, cu *şt*.

Şuşárnie s.f. A fost înregistrat într-o comunicare din Bucovina şi înseamnă 'construcţie în care se usucă scoarţă de copac sau scînduri'. Etimonul acestui cuvînt este ucraineanul *сушарня* 'Darrhaus, Trocken-Kammer' [35].

Şúşcuri subst. (pl.). Circulă în Banat, fiind atestat în localitatea Răcăşdia, jud. Caraş-Severin [36], cu sensul de 'crengi, vreascuri etc. (aduse de ape)'.

Propunem ca etimon sîrbocroatul *šuška*.

---

[26] *Lexic regional*, [I], p. 94.

[27] Vezi *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu* (Manuscris, vol. V ; răspunsul a fost obţinut în localitatea Secuiu, jud. Dolj) ; G. F. Ciauşanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vîlcea şi împrejurimi*, Bucureşti, Cultura naţională, 1928, p. 201 ; Mircea Tomescu, *Glosar din judeţul Olt*, Slatina, tipografia „Tiparul Oltului", 1944, s.v. ; *ALR*, *material netipărit* (răspuns la întrebarea 5147 în punctul 928, Sălcioara, jud. Ilfov).

[28] Vezi *Marea enciclopedie agricolă*, V, Bucureşti, 1943, s.v. ; Ion G. Botez, *Strîngerea şi păstrarea produselor agricole*, [Bucureşti], Casa şcoalelor, [f.a.], p. 7; Traian Săvulescu, *Monografia uredinalelor din R.P.R.*, I, [Bucureşti], Edit. Academiei R.P.R., 1953, p. 143 : 'boabele şiştave nu pierd facultatea germinativă'.

[29] *O seamă de cuvinte din Muscel*, Cîmpulung, [1901], s.v.

[30] „Ion Creangă", XIII, 1920, p. 83.

[31] *Op. cit.*, s.v.

[32] Vezi *Lexic regional*, II, p. 17.

[33] *Glosar regional Argeş*, Bucureşti, Editura Academiei R.S. România, 1967, s.v. : *'azi sînt cam şiştav, nu mă simt tocmai bine'*.

[34] Vezi Najden Gerov, *Rečnik na bălgarski ezik, V, P-Я*, Plovdiv, 1904, p. 291.

[35] Cf. Zeno Kuzela und Jaroslau Rudnyćkyj unter mitwirkung von Karl H. Meyer, *Ukrainisch-deutsches Wörterbuch*, Leipzig, 1943, p. 1258 ; vezi şi *Dicţionar ucrainean-român* [redactor : Gheorghe Cocotăilo], Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1964, p. 786.

[36] Vezi Lucian Costin, *Graiul bănăţean*, II, Turnu Severin 1934, p. 190 ; *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române*. Chestionarul IV. *Nume de loc şi nume de persoane*, Cluj, 1930 ; răspuns la întrebarea 59.

BDD-A1472 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Șușilă s.f. Este consemnat în Ruginosu, jud. Caraș-Severin [37] și înseamnă 'leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele'. Provine din sîrbo-croatul *sušilo* [38] cu același înțeles.

Șușă s.f. A fost înregistrat în Bucovina și în Moldova cu sensul de 'despicătură lungă și îngustă de lemn, care se bate pe pereții sau, rar, pe tavanul de bîrne al unei case, înainte de a murui'. Este atestat cu acest sens de Tudor Pamfile [39] și în mai multe localități din județele Suceava (Drăgușeni, Holda, Negrileasa, Panaci) și Neamț (Călugăreni, Pîrîul Cîrjei, Sabasa) [40]. A mai fost notat și în localitatea Girov, jud. Neamț [41]. Dintre dicționare îl menționează T. Stamati [42], în formele *șosele* și *susele*, și Lazăr Șăineanu [43]. Ultimul autor trimite pentru etimologie la *șișă* (variantă a lui *șiță*), care circula însă în Transilvania

Propunem ca etimon ucraineanul *cyu* 'Trockenholz, trockener Windbruch' [44].

[37] Lucian Costin, *Graiul bănățean*, [I], Timișoara, „Cartea românească", 1926, p. 197 ; „Arhivele Olteniei", Craiova, III, 1924, p. 392.

[38] Vuk Stef. Karadžić, *op. cit.*, p. 751.

[39] *Industria casnică la români*, București, 1910, p. 420.

[40] Vezi V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, [București], Editura Academiei R.P.R., [1961], p. 71.

[41] Vezi *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul II. Casa*, Sibiu, 1926, ca răspuns la întrebarea 369.

[42] *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*, Întîia ediciune, Iași, Tipografia Buciumului român, 1851.

[43] *Dicționar universal al limbei române*, Craiova, 1929, s.v.

[44] Zeno Kuzela und Jaroslau Rudnyćkyj unter mitwirkung von Karl H. Meyer, *op. cit.*, p. 1258 ; cf. și Boris Hrinčenko, *Slovar' ukrajins' koji movy*, II, Berlin, 1924, p 744.

BDD-A1472 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Portretul lui GHEORGHE SĂULESCU

Fotografia de mai sus, care îl reprezintă pe profesorul și filologul ieșean Gh. Săulescu (1798—1864), a fost făcută prin anii 1905—1908, după un tablou executat (se spunea) de pictorul Constantin Stahi. La acea dată tabloul se afla în posesia familiei Gh. Lecca, stabilită mai tîrziu în București.

Posed această fotografie ca o amintire de familie, fiind — pe linie maternă — un strănepot al lui Gh. Săulescu. Mama mea, Maria Dimitriu-Cernătescu, a fost fiica Elenei Săulescu-Dimitriu, care, la rîndul ei, era fiica filologului Gh. Săulescu și a soției sale Elisabeta.

Întrucît portretul lui Gh. Săulescu este ca și necunoscut, căci o copie făcută după același tablou, aflată pe vremuri la primăria municipiului Iași, s-a pierdut în împrejurările primului război mondial, iar portretul pictat într-un medalion de pe plafonul vechii aule a Universității din Iași s-a deteriorat între timp și a fost înlocuit cu alt portret, dau publicității această fotografie, pentru a folosi celor interesați.

Mircea Cernătescu
Iași, str. Sărăriei, nr. 155

BDD-A1472 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)